

MIĘDZYNARODOWE ORGANIZACJE GOSPODARCZE

Wydarzenia drugiej wojny światowej łącznie z doświadczeniami kryzysu gospodarczego lat 30. XX w. utrwaliły w społeczności międzynarodowej przekonanie, iż istnieje potrzeba powołania międzynarodowych instytucji o zasięgu globalnym, które zajmowałyby się regulacją stosunków ekonomiczno-społecznych. Najpilniejsze kwestie dotyczyły ujęcia w ramy instytucjonalne rynków finansowo-walutowych, odbudowy gospodarczej krajów zniszczonych podczas działań wojennych oraz liberalizacji wymiany handlowej. W celu realizacji tych zadań w 1944 r. w Bretton Woods powołano do życia Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW) oraz Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju (IBRD). Trzecia organizacja, która miała regulować kwestie międzynarodowej wymiany handlowej, tj. Międzynarodowa Organizacja Handlu (MOH), nigdy nie powstała, mimo że zdążono przygotować jej statut — tzw. kartę hawańską. W 1947 r. podpisany został Układ Ogólny w Sprawie Taryf Celnych i Handlu — GATT, który w pewnym stopniu nawiązywał do tego statutu. Układ GATT, mimo że miał być jedynie formą przejściową, przetrwał aż do 1995 r., czyli do momentu powstania Światowej Organizacji Handlu (WTO).

W konsekwencji zmian zachodzących w gospodarce światowej organizacje i ich statutowe cele ulegały ewolucji. Owe zmiany były także impulsem do tworzenia kolejnych instytucji i powierzania im nowych zadań. Od pewnego czasu obserwuje się dynamiczny rozwój międzynarodowych organizacji gospodarczych — zarówno w sensie ilościowym, jak i jakościowym — oraz ich rosnącą rolę w świecie.

W niniejszym rozdziale, oprócz Banku Światowego, Międzynarodowego Funduszu Walutowego oraz Światowej Organizacji Handlu, zostaną omówione takie instytucje, jak: Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju (EBOiR) oraz Konferencja Narodów Zjednoczonych do Spraw Handlu i Rozwoju (UNCTAD). Wybór tych organizacji został podyktowany ich znaczeniem dla rozwoju procesów globalizacji gospodarki światowej.

10.1. Bank Światowy

Druga wojna światowa pozostawiła państwa i ich gospodarki w chaosie. Potrzebne były natychmiastowe działania mające na celu ich odbudowę i reorganizację. Do tego celu już w 1944 r. na konferencji w Bretton Woods, w Stanach Zjednoczonych, powołano Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju znany szerzej pod inną nazwą — Bank Światowy.

10.1.1. Cele i funkcje Banku Światowego

Bank Światowy, będący faktycznie wyspecjalizowaną agendą ONZ, został utworzony przez 44 państwa, w tym również Polskę. Reprezentanci krajów, którzy przybyli na konferencję, powierzyli Bankowi Światowemu misję pomocy w odbudowie krajów zniszczonych przez działania wojenne oraz wspierania krajów rozwijających się. W drodze negocjacji ustalono, że działania te mają polegać na [Współczesna..., 1999, s. 331]:

- pomocy w odbudowie i rozwoju terytoriów państw członkowskich przez ułatwianie inwestycji oraz pobudzanie postępu w krajach rozwijających się,
- popieraniu długofalowego, zrównoważonego wzrostu międzynarodowej wymiany handlowej oraz utrzymywaniu równowagi bilansów płatniczych,
- wspieraniu i promowaniu prywatnych inwestycji zagranicznych dokonywanych przez prywatnych inwestorów za pomocą gwarancji lub udziału w pożyczkach i innych lokatach,
- udzielaniu lub gwarantowaniu pożyczek z innych źródeł (np. z innych organizacji międzynarodowych) na finansowanie najpilniejszych inwestycji, szczególnie w zakresie infrastruktury,
- wspieraniu rozwoju przedsiębiorczości lokalnej.

W roku 2004 minęło 60 lat od momentu powołania Banku Światowego. Rozwój gospodarczy świata sprawił, że w ciągu minionego okresu warunki funkcjonowania międzynarodowych organizacji gospodarczych uległy zmianie. W efekcie nastąpiło pewne przeformułowanie idei Banku Światowego i jego statutowych zadań. Przewidział to jeden z jego założycieli, J. Keynes, mówiąc, że jak tylko organizacja ta upora się z odbudową powojennej Europy, spadnie na nią obowiązek rozwijania zasobów i zdolności produkcyjnych świata, ze szczególnym uwzględnieniem krajów słabiej rozwiniętych. Dzisiejszy Bank Światowy koncentruje się głównie na zwalczaniu ubóstwa i wspieraniu krajów rozwijających się.

Jeżeli chodzi o ewolucję celów Banku Światowego, to wymienia się tu kilka stadiów rozwoju [Współczesna..., 1999, s. 331–333].

Przez kilka pierwszych lat swojej działalności Bank Światowy wspierał od-

budowę Europy Zachodniej, zniszczonej w wyniku działań wojennych. W spełnieniu tej funkcji w dużym stopniu wyręczył go plan Marshalla.

W okresie prezydentury E. Blacka linia polityki Banku Światowego polegała na gromadzeniu kapitału zaufania na rynkach międzynarodowych oraz udzielaniu pożyczek na projekty charakteryzujące się wysoką stopą zwrotu, głównie dla państw szybko rozwijających się (krajów Europy Zachodniej, Japonii, Australii).

Koniec lat 50. XX w. charakteryzował się zmianą kierunku w polityce finansowania na korzyść krajów o gorszym standingu (ocenie pozycji finansowej) oraz przeniesieniem punktu ciężkości na projekty innego typu niż dotychczas. Zaczęto chętniej wspierać finansowo projekty w przemyśle, rolnictwie i edukacji.

Okres prezydentury R. McNamary to okres silnego wspierania krajów rozwijających się. Instytucja krytykowana dotychczas za faworyzowanie krajów bogatych, zaczęła kierować znacznie większe niż dotychczas środki na walkę z ubóstwem, wspierając np. projekty socjalne. Reperkusje kryzysu paliwowego lat 70. przyczyniły się do spadku ilości pożyczek udzielanych przez Bank Światowy krajom Trzeciego Świata.

Lata 80. cechuje zmiana filozofii działania Banku Światowego. Wyniki analiz efektywności dotychczasowych projektów finansowanych przez tę organizację dowiodły, iż nie przyniosły one oczekiwanych rezultatów z powodu złej polityki ekonomicznej państw-beneficjentów. Okazało się, że stopa zwrotu z inwestycji zależy od stopnia liberalizacji gospodarek. Wyasygnowano więc środki na projekty kierowane na wspieranie reform gospodarczych (tzw. *policy lending*).

Działalność banku w latach 90. była w znacznym stopniu kontynuacją linii polityki z lat 80., przy czym w podziale środków uwzględniono nową mapę polityczno-ekonomiczną świata powstałą po zakończeniu zimnej wojny. Z tego powodu większość inwestycji realizowanych przy wsparciu Banku Światowego miała miejsce w krajach postsocjalistycznych. Wzrósł udział inwestycji w projekty socjalne (edukacja, opieka zdrowotna). Bank wspierał dążenia krajów do budowy zdrowej polityki makroekonomicznej oraz liberalizacji gospodarek. Jednocześnie pomagał najbiedniejszym państwom w zakresie redukcji zadłużenia, walki z korupcją oraz w umacnianiu i reformowaniu systemów bankowych oraz sektorów finansowych w celu uniknięcia kryzysów.

Obecnie Bank Światowy koncentruje się na tzw. ośmiu celach milenijnych (ang. *millennium development goals*), które zostały opracowane w 2000 r. na szczycie ONZ z udziałem 189 państw. Należą do nich: wyeliminowanie skrajnego ubóstwa, zapewnienie powszechnego nauczania na poziomie podstawowym, promowanie równości płci i awans społeczny kobiet, ograniczenie umieralności dzieci, poprawa opieki zdrowotnej nad matkami, ograniczenie rozprzestrzeniania się HIV/AIDS, malarii i innych chorób, stosowanie zrównoważonej metody gospodarowania zasobami naturalnymi, stworzenie globalnego, partnerskiego porozumienia na rzecz rozwoju.

W literaturze wymienia się następujące funkcje Banku Światowego [*Encyklopedia...*, 1995, s. 523]:

- kredytowa, polegająca na dostarczaniu krajom członkowskim środków potrzebnych początkowo na finansowanie odbudowy, a następnie rozwoju gospodarczego,
- koordynacyjna, związana z harmonizacją pomocy kredytowej, płynącej z różnych źródeł lokalnych, z samego Banku Światowego i innych organizacji międzynarodowych,
- gwarancyjna, mająca zachęcać do międzynarodowych inwestycji,
- doradcza, polegająca na udzielaniu pomocy technicznej przez ekspertów Banku Światowego,
- mediacyjna, oznaczająca pomoc w rozwiązywaniu sporów.

10.1.2. Członkostwo w Banku Światowym i jego struktura organizacyjna

Układ w Bretton Woods podpisały 44 państwa założycielskie w lipcu 1944 r., zobowiązując się równocześnie do wniesienia określonej kwoty w formie udziału w Banku Światowym. Państwa, które spełniły ten wymóg, są nazywane „członkami pierwotnymi” Banku Światowego.

Członkostwo może być uzyskane przez kraj kandydacki pod warunkiem wcześniejszego członkostwa w MFW. Do Banku Światowego kraje są przyjmowane na podstawie decyzji Rady Gubernatorów, za którą powinna opowiedzieć się większość gubernatorów dysponujących większością głosów. Gdy wniosek jest już formalnie przegłosowany, nowy członek jest zobowiązany do wpłacenia wyznaczonej kwoty. Członkowie wpłacają jedynie 10% (pierwotnie 20%) swego udziału w kapitale zakładowym, pozostałe 90% (pierwotnie 80%) stanowi tzw. fundusz gwarancyjny wpłacany na żądanie Banku Światowego.

Obecnie członkami Banku Światowego są niemal wszystkie państwa świata. Na początku lat 90. liczba członków wynosiła 160, a obecnie już 184 państwa. Każdy członek dysponuje 250 głosami i po jednym głosem za każdy subskrybowany udział (tj. 100 tys. USD).

Najważniejszym organem Banku Światowego jest **Rada Gubernatorów** (ang. *Board of Governors*), której członkowie, wybierani na 5 lat, zbierają się na dorocznych sesjach w siedzibie organizacji, w Waszyngtonie. Rada podejmuje najważniejsze decyzje oraz ustala ogólną politykę Banku Światowego. Każdy gubernator dysponuje pewną liczbą głosów, która zależy od ilości udziałów w kapitale zakładowym.

Kolejnym organem Banku jest **Rada Dyrektorów Wykonawczych** (ang. *Board of Executive Directors*). Dyrektorzy, w przeciwieństwie do gubernatorów, obradują

w sesjach ciągłych w Waszyngtonie, gdzie reprezentują poglądy poszczególnych państw. W skład tej rady wchodzi prezes i 24 dyrektorów, z czego pięciu jest mianowanych przez państwa posiadające największy udział w kapitale zakładowym. Prezes Banku Światowego jest wybierany przez dyrektorów wykonawczych (od 1995 do 2005 r. — J.D. Wolfensohn, od 2005 r. — P. Wolfowitz).

10.1.3. Działalność Banku Światowego i źródła jej finansowania

Działalność Banku Światowego polega przede wszystkim na udzielaniu pomocy finansowej. Może być ona udzielana poprzez [K. Zabielski, 1997, s. 303]:

- bezpośrednio finansowanie konkretnych projektów inwestycyjnych,
- uczestniczenie w pożyczkach zaciąganych z różnych źródeł (ang. *cofinancing*),
- udzielanie gwarancji dla zaciąganych kredytów,
- organizowanie pożyczek i sprzedaż udziałów.

Szerokość wachlarza pomocy udzielanej obecnie przez Bank Światowy jest imponująca. Jest on zaangażowany w ponad 1800 projektach na całej kuli ziemskiej. Bank Światowy udziela m.in. mikrokredytów w Bośni i Hercegowinie, organizuje kampanie informacyjne o AIDS w Gwinei, wspomaga edukację dziewcząt w Bangladeszu, udoskonala system opieki zdrowotnej w Meksyku, wspiera dążenia niepodległościowe w Timorze Wschodnim oraz pomaga w odbudowie skutków trzęsienia ziemi w Indiach.

Pomoc finansowa Banku Światowego jest dostępna wyłącznie dla krajów członkowskich. Każdy projekt inwestycyjny musi być ściśle określony i jest przedmiotem szczegółowej analizy ekspertów Banku Światowego pod kątem spełnienia określonych warunków. Przede wszystkim, państwo korzystające z pożyczki musi być w stanie ją spłacić. Jeżeli o kredyt występują jednostki polityczne państw lub przedsiębiorstwa, to podstawowym warunkiem jest istnienie gwarancji spłaty kredytu, która może być udzielona przez państwo, bank centralny lub inny organ mający do tego kompetencje. Bierze się także pod uwagę ekonomiczną zasadność projektu i jego realność. Początkowo kredyty były udzielane na okres od 10 do 15 lat, ale ze względu na trudności z ich spłatą wśród krajów rozwijających się Bank Światowy zdecydował się na udzielanie kredytów na okres 15–20 lat, przy czym okres karencji wynosi do 5 lat.

Podstawowym źródłem finansowania pomocy udzielanej przez Bank Światowy są emisje obligacji krótko- i długoterminowych na rynkach kapitałowych krajów członkowskich. Są one denominowane w walutach krajów rozwiniętych. Ze względu na swoją silną pozycję międzynarodową Bank Światowy ma wysokie notowania ratingowe — AAA, co pozwala mu na sprzedaż papierów wartościowych na korzystnych warunkach. Istnienie funduszu gwarancyjnego, który

jest zabezpieczeniem obligacji Banku Światowego, sprawia, że są one chętnie zakupywane przez wielu inwestorów długoterminowych.

Jako źródła finansowe opisywanej organizacji wymienia się także nadwyżki i rezerwy, kwoty spłat udzielonych pożyczek oraz środki wynikające z cesji wierzytelności.

10.1.4. Grupa Banku Światowego

Nazwa Bank Światowy jest powszechnie używana w odniesieniu do Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju. W rzeczywistości jednak dotyczy ona całej grupy Banku Światowego, na którą składają się: **Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju (IBRD)**, **Międzynarodowe Stowarzyszenie Rozwoju (IDA)**, **Międzynarodowa Korporacja Finansowa (IFC)**, **Wielostronna Agencja Gwarancji Inwestycji (MIGA)** oraz **Międzynarodowe Centrum Rozwiązywania Sporów Inwestycyjnych (ICSID)**.

Powstaniu IDA przyświecała idea niesienia pomocy gospodarczej krajom najbiedniejszym. Cele działania stowarzyszenia dotyczyły wspierania rozwoju gospodarczego, podnoszenia stopy życiowej i walki z ubóstwem. W momencie powstania stowarzyszenia w 1960 r. program ten był skierowany do około 30 krajów. Warunkiem kwalifikującym do skorzystania z pomocy był dochód *per capita* poniżej 400 USD (w 2005 r. — 865 USD). Tak ubogie kraje nie mogłyby starać się o kredyty Banku Światowego na normalnych warunkach. Wprowadzono więc dla nich kredyty preferencyjne, niekomercyjne, z 10-letnim okresem karencji, rozłożone na wiele (nawet do 50) lat. Istnieje jedynie opłata za obsługę administracyjną w wysokości 0,75% na pokrycie działalności stowarzyszenia. Pomoc udzielana przez stowarzyszenie jest możliwa dzięki wpłatom bogatych krajów członkowskich oraz transferom Banku Światowego.

IFC powstała w 1956 r., a jej celem jest wspieranie rozwoju sektora prywatnego w krajach rozwijających się oraz krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Chodzi tu głównie o wspólne inwestycje z krajowym kapitałem prywatnym oraz pomoc w przygotowaniu określonych przedsięwzięć (nadzór techniczny, doradztwo). Jak wynika z badań, każdy dolar zainwestowany przez IFC przyciąga około 6 dolarów kapitału prywatnego [*Współczesna...*, 1999, s. 337]. Dzieje się to głównie za sprawą partycypowania organizacji w projekcie, co jest dla prywatnych inwestorów gwarancją jego powodzenia. IFC należy do nielicznych instytucji międzynarodowych, które nie wymagają żadnych gwarancji rządowych na udzielane kredyty. Stopa oprocentowania kredytów jest taka sama jak na rynku kapitałowym, a kredyty są udzielane na 7–12 lat, z 3-letnim okresem karencji. Źródłem finansowania działalności kredytowej IFC są pożyczki udzielane jej przez Bank Światowy, zyski z zainwestowanych kapitałów oraz pożyczki zaciągane na rynkach międzynarodowych.

MIGA jest najmłodszą organizacją afiliowaną przy Banku Światowym. Powstała w 1988 r. w celu stymulowania przepływu kapitału zarówno z krajów rozwiniętych do krajów rozwijających się, jak i pomiędzy krajami rozwijającymi się. Udziela ona gwarancji od ryzyka niehandlowego (do 80%) oraz świadczy usługi doradcze na rzecz krajów rozwijających się w zakresie tworzenia atrakcyjnych warunków pod inwestycje zagraniczne. Ubezpieczenia MIGA obejmują ryzyko niewymienialności walut, wywłaszczenia przez rząd gospodarza, wojny i niepokojów społecznych oraz zerwania umowy przez kraj gospodarza [E. Latoszek, M. Proczek, 2001, s. 211]. W odróżnieniu od innych instytucji wchodzących w skład grupy Banku Światowego, MIGA ma własne organa, które są niezależne od władz Banku Światowego.

ICSID to instytucja, która została powołana w 1966 r. w celu rozwiązywania sporów inwestycyjnych pomiędzy inwestorami zagranicznymi i rządami krajów goszczących. Według władz Banku Światowego, istnienie ICSID wspiera przepływ kapitału inwestycyjnego pomiędzy krajami i przyczynia się do promowania inwestycji międzynarodowych. Instytucja ta prowadzi także badania oraz wydaje publikacje na temat prawa arbitrażowego i prawa inwestycji zagranicznych.

10.2. Międzynarodowy Fundusz Walutowy

Wraz z Międzynarodowym Bankiem Odbudowy i Rozwoju na konferencji w Bretton Woods w dniach 1–22 lipca 1944 r. utworzono Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW, IMF) z siedzibą w Waszyngtonie. Wynikało to z potrzeby ustanowienia powojennego ładu gospodarczego, uregulowania zasad funkcjonowania międzynarodowego rynku walutowego oraz stabilizacji kursów walut. Impulsem do pierwszych prac nad opracowaniem ram organizacyjnych w obszarze finansów międzynarodowych dostarczył kryzys lat 30. XX w. i jego konsekwencje dla gospodarki światowej. MFW zaczął działać 1 marca 1947 r. na mocy umowy podpisanej przez 44 państwa, w tym Polskę.

10.2.1. Cele i funkcje MFW

Cele MFW zostały zawarte w art. 1 porozumienia w sześciu punktach, które stanowią jednocześnie wytyczne dla polityki i decyzji tej organizacji międzynarodowej¹. Są to [E. Latoszek, M. Proczek, 2001, s. 158]:

- popieranie międzynarodowej współpracy walutowej przez instytucję wyposażoną w aparat do konsultacji i współdziałania w międzynarodowych sprawach walutowych,
- ułatwianie rozwoju i zrównoważonego wzrostu wymiany międzynarodowej, przyczynianie się przez to do popierania oraz utrzymywania wysokiego poziomu zatrudnienia i dochodu realnego oraz rozwijania zasobów produkcyjnych wszystkich członków,
- przyczynianie się do utrzymania stabilnych walut, utrzymywanie uporządkowanych stosunków walutowych między członkami i unikanie dewaluacji walut w celach konkurencyjnych,
- pomoc w tworzeniu wielostronnego systemu regulowania należności w zakresie bieżących transakcji między członkami i w usuwaniu ograniczeń dewizowych, które hamują wzrost handlu światowego,
- wzmocnienie zaufania do członków przez pozostawianie do ich dyspozycji środków funduszu, przy odpowiednim zabezpieczeniu i umożliwianiu im w ten sposób korygowania szkodliwych odchyłeń ich bilansów płatniczych bez uciekania się do środków oddziałujących ujemnie na pomyślność gospodarki krajowej lub światowej,
- skracanie czasu trwania i obniżenie stopnia braku równowagi w bilansach płatniczych członków w obrotach światowych.

Od początku funkcjonowania MFW jego statut był kilkakrotnie poddawany zmianom. Pierwsza poprawka, wprowadzona w 1969 r., dotyczyła propozycji powiększenia rezerw walutowych i zaowocowała wprowadzeniem nowego środka rezerwowego — specjalnych praw ciągnięcia (ang. *special drawing rights*, SDR). W przeciwieństwie do walut, SDR fizycznie nie istnieją i są jedynie jednostką rozliczeniową. Obowiązująca jak dotychczas wycena SDR jest oparta na koszyku walutowym uwzględniającym wprowadzenie euro w miejsce marki niemieckiej i franka francuskiego. W dniu 25 lutego 2005 r. 1 SDR miały wartość 1,524 USD.

Założyciele MFW postanowili przypisać mu następujące cztery funkcje [P. Bożyk, J. Misala, M. Puławski, 1998, s. 266]:

- regulacyjną, która polega na ustanowieniu międzynarodowych norm i wzorców działania w sferze międzynarodowych stosunków finansowych,
- kredytową, polegającą na dostarczaniu krajom członkowskim dodatkowych środków finansowych,
- konsultacyjną, oznaczającą stworzenie krajom członkowskim miejsca konsultacji, wymiany doświadczeń oraz doradztwa gospodarczego,
- kontrolną, która polega na nadzorowaniu uzgodnionych programów dostosowawczych i korzystania z kredytów zgodnie z ustalonymi wcześniej celami.

¹ Zob. www.imf.org.

10.2.2. Członkostwo w MFW i jego struktura organizacyjna

Członkami pierwotnymi MFW były państwa założycielskie, które uczestniczyły w konferencji w Bretton Woods i ratyfikowały jego statut. W tej grupie była także Polska, która jednak z przyczyn politycznych wystąpiła w 1950 r. jednocześnie z MFW i Banku Światowego.

Członkiem MFW może zostać każde państwo, które wyraża gotowość i chęć takiego uczestnictwa, ratyfikuje statut funduszu i przyjmie na siebie wynikające z niego zobowiązania, które w głównej mierze sprowadzają się do wpłaty ustalonej kwoty do kapitału zakładowego MFW. Państwo kandydujące musi dodatkowo uzyskać 85% ogólnej liczby głosów Rady Gubernatorów.

Liczba krajów będących członkami Funduszu szybko wzrastała. W 1947 r. członkami były 44 państwa, w 1957 r. — już 68 państw, w 1967 r. — 107 państw, w 1997 r. — 181, w 2005 r. zaś — 184 państwa.

Członkostwo w MFW niesie ze sobą określone prawa i obowiązki. Prawa dotyczą głównie dostępu do kredytów. Państwo członkowskie jest uprawnione do zaciągnięcia kredytu o dogodniejszym oprocentowaniu niż w innych źródłach, a w przypadku emisji SDR uzyskuje ono możliwość nieoprocentowanego i bezwrotnego otrzymania pożyczki. Obowiązki z kolei dotyczą przestrzegania zasad wynikających z uczestnictwa w MFW i przedstawiania na bieżąco informacji o swojej sytuacji gospodarczej.

Najwyższy organ funduszu stanowi **Rada Gubernatorów**, do której każdy kraj członkowski oddelegowuje dwóch przedstawicieli — gubernatora i jego zastępcę wybieranych na okres 5 lat. Spośród swojego grona Rada Gubernatorów wybiera przewodniczącego, który kieruje jej pracami. Rada jest organem uchwałodawczym, sprawującym nadzór nad działalnością MFW i decydującym o podstawowych sprawach z nią związanych.

Organem wykonawczym MFW o stałym charakterze jest **Rada Wykonawcza**. Pracuje ona w sposób ciągły w siedzibie MFW w Waszyngtonie i składa się z 24 dyrektorów, którzy są mianowani lub wybierani w głosowaniu. Do zadań Rady Wykonawczej należy m.in. decydowanie o polityce kredytowej MFW oraz nadzorowanie wykonywania umów kredytowych.

Na czele Rady Wykonawczej stoi **dyrektor generalny** wybierany na 5 lat. Nie ma on zazwyczaj prawa głosu, poza głosem decydującym w przypadku nierozstrzygniętego głosowania. Dyrektor generalny jest wraz z Radą Wykonawczą odpowiedzialny za bieżącą działalność MFW. Od 2004 r. dyrektorem generalnym MFW jest R. Rato.

Podobnie jak w Banku Światowym, proces głosowania w MFW jest oparty na systemie ważenia głosów. Każde państwo członkowskie ma 250 głosów, a każdy kolejny głos jest przyznawany za wpłatę 100 tys. SDR do kapitału MFW. Pierwsze

miejsce, jeśli chodzi o głosy, zajmują Stany Zjednoczone z 371 743 głosami, co daje około 17% ogólnej ich liczby. Kolejne miejsca zajmują: Japonia — 133 378 głosów (6,14%), Niemcy — 130 332 głosy (6%), Francja — 107 635 głosów (4,95%) oraz Wielka Brytania — 107 635 (4,95%).

10.2.3. Działalność MFW i źródła jej finansowania

MFW prowadzi szeroko zakrojoną działalność kredytową. Kraje członkowskie korzystają z kredytów przez wykorzystanie praw ciągnięcia. Polega to na kupnie przez państwo walut obcych za własną walutę. Za korzystanie z takiej formy kredytowania MFW pobiera odsetki, a państwo członkowskie jest po określonym czasie zobowiązane do odkupienia swojej waluty i zapłaty SDR lub walutami określonymi przez fundusz.

Kredyty MFW są zróżnicowane ze względu na ich dostępność; mogą mieć charakter bezwarunkowy i warunkowy. Na skutek reform przeprowadzonych w latach 2000–2001 zostały dodane nowe formuły kredytowe oraz wyeliminowane formuły najrzadziej występujące. Do głównych instrumentów pomocy finansowej zalicza się te wymienione poniżej.

Promesy kredytowe (ang. *stand-by arrangement*) zostały ustanowione w 1952 r. Są to kredyty o charakterze krótkoterminowym, udzielane na 12–18 miesięcy, z możliwością przedłużenia do 3 lat. Udzielane są ratami w czasie trwania porozumienia w celu uzdrowienia gospodarki lub stabilizacji bilansu płatniczego.

Fundusz przedłużony (ang. *extended fund facility*) jest źródłem ustanowionych w 1974 r. kredytów przyznawanych na okres 3 lat, z możliwością przedłużenia do lat 4. Warunkiem uzyskania takiego kredytu jest przedstawienie programu uzdrowienia gospodarki na cały okres kredytowania. Kredyty te są przeznaczane na rozwiązywanie problemów związanych z nierównowagą bilansu płatniczego, wynikających ze zmian strukturalnych w gospodarce.

Rezerwa uzupełnieniowa (ang. *supplement reserve facilities*), ustanowiona w 1997 r., jest uzupełnieniem zasobów dostępnych w ramach kredytów *stand-by* i *extended*. Kredyt jest przyznawany na okres do 1 roku, a jego spłaty oczekuje się w czasie od 1 do 1,5 roku.

Kontyngentowe linie kredytowe (ang. *contingent credit lines*) zostały ustanowione w 1999 r. jako instrument o charakterze prewencyjnym. Zapewnia on krajom krótkoterminowe finansowanie przy nagłej utracie zaufania rynkowego na skutek efektu zakażenia (ang. *financial contagion*) w konsekwencji kryzysu zewnętrznego. Kredyt jest przyznawany na 1,5 roku, z możliwością przedłużenia o rok.

Finansowanie wyrównawcze (ang. *compensatory financing facility*) to ustanowione w 1963 r. kredyty kompensacyjne przeznaczone na łagodzenie ujemnego wpływu na gospodarkę skutków spadku wpływów eksportowych państw.

Pomoc nadzwyczajna (ang. *emergency assistance*) obejmuje pomoc w przypadku klęsk żywiołowych (ustanowioną w 1962 r.) oraz w przypadku konfliktów zbrojnych (ustanowioną w 1995 r.).

Redukcja biedy i promowanie wzrostu gospodarczego (ang. *poverty reduction and growth facility*) — te środki pomocowe zastąpiły dotychczasową ESAF (ang. *enhanced structural adjustment facility*) w listopadzie 1999 r. Pomoc jest przeznaczona dla najbiedniejszych krajów członkowskich na rozwiązywanie problemów związanych z nierównowagą bilansu płatniczego.

Istnieje kilka źródeł, z których MFW czerpie środki na swoją działalność kredytową. Najważniejszym z nich są wpłaty do kapitału zakładowego. Każdy kraj wstępujący do MFW jest zobowiązany do wpłaty 75% swojego udziału w walucie narodowej. Pozostałe 25% do 1971 r. wpłacało się w złocie lub w dolarach amerykańskich, natomiast obecnie zamiast złota wpłaca się SDR lub inne waluty wymienialne. Wielkość wpłat poszczególnych krajów zależy od ich udziału w handlu międzynarodowym.

Oprócz zasobów własnych, MFW dysponuje również zasobami pożyczonymi oraz środkami pochodzącymi ze sprzedaży złota i z odsetek.

10.3. Krytyka działalności MFW i Banku Światowego

Ogień krytyki wymierzonej w bliźniacze organizacje MFW i Banku Światowego koncentruje się przede wszystkim na ich działalności w krajach rozwijających się. Nie ulega wątpliwości, że największe kontrowersje budzą stworzone przez te organizacje **programy dostosowawcze** (ang. *structural adjustment programs*, SAP) wdrażane na szeroką skalę w celu rozwiązania kryzysu zadłużenia lat 80.

W następstwie szoków naftowych lat 70. XX w. kraje rozwijające się zaczęły finansować deficyty na rachunkach obrotów bieżących za pomocą środków zewnętrznych, w dużej mierze pochodzących z banków komercyjnych. Kiedy na początku lat 80. stało się jasne, że większość z nich nie jest w stanie wywiązać się ze spłaty zobowiązań, MFW i Bank Światowy pospieszyły im z pomocą, przeznaczając na ten cel własne kredyty. Warunkiem otrzymania kredytu było wdrożenie zalecanych przez te instytucje pakietów reform, które miały przywrócić krajom dłużniczym równowagę zewnętrzną, a tym samym — wypłacalność i wiarygodność kredytową. Polityka dostosowawcza koncentrowała się nie tylko na działaniach stabilizacyjnych. Kryzys zadłużenia ujawnił wiele głębokich zniekształceń strukturalnych w gospodarkach krajów rozwijających się, a to z kolei wymagało usprawnienia ekonomicznych mechanizmów rynkowych.

Programy dostosowawcze z zasady koncentrowały się na równoważeniu bilan-

sów płatniczych, co według dochodowo-absorpcyjnej i monetarnej koncepcji bilansu płatniczego, której zwolennikiem jest MFW, osiąga się poprzez tłumienie popytu wewnętrznego. Już po niedługim czasie okazało się, że tak prowadzona polityka dostosowawcza często nie tylko nie przynosi pożądanych rezultatów, ale także prowadzi do faktycznego zubożenia krajów-klientów.

Koncepcja programów dostosowawczych oraz ich poszczególne elementy, takie jak dewaluacja waluty, ograniczanie deficytów budżetowych, wysoka stopa procentowa, liberalizacja handlu, stały się podstawą oskarżeń o doktrynalny liberalizm ekonomiczny i krytyki kierowanej pod adresem obu instytucji. Skutkami ubocznymi dewaluacji waluty krajowej, mającej poprawić konkurencyjność eksportu, był wzrost cen importowanych dóbr konsumpcyjnych (np. żywności, leków) i kapitałowych (części maszyn, energii), co dla wielu mieszkańców oznaczało obniżenie standardu życia, dla firm — ograniczenie produkcji, a dla gospodarki — ogólną inflację.

Polityka wysokiej stopy procentowej, której celem było pobudzenie oszczędności, zmniejszała podaż kredytu i wywoływała recesję, co z kolei często prowadziło do zamykania przedsiębiorstw oraz niedoboru podstawowych dóbr i usług. Najbardziej dotkliwe dla krajów poddanych reformom były cięcia wydatków budżetowych mające ukrócić marnotrawstwo i przywrócić równowagę wewnętrzną. Dotyczyły one m.in. zlikwidowania subwencji żywnościowych oraz ograniczenia wydatków na cele społeczne i służbę zdrowia. Negatywne konsekwencje ekonomiczne miały zneutralizować eksport, niestety jego dynamika nie uległa znaczącej poprawie, co wiąże się m.in. z faktem, iż w większości krajów rozwijających się eksport był, i w dalszym ciągu jest, oparty na artykułach nieprzetworzonych, których ceny na rynkach światowych od dłuższego czasu spadają. Efekty reform szczególnie dotkliwe odczuły kraje Afryki Subsaharyjskiej, charakteryzujące się największym stopniem gospodarczego niedorozwoju. Wiele z nich nie tylko pozostaje poza głównym nurtem procesów społeczno-ekonomicznych świata, ale także pogrąża się w coraz większym ubóstwie.

Nikt z Banku Światowego i MFW nie ukrywał, że programy dostosowawcze będą bolesne, a efekty nie przyjdą szybko. Władze obu instytucji podkreślały, że cena terapii szokowej może być wysoka, ale zostanie ona wkrótce zrekompen-sowana trwałym wzrostem gospodarczym. W niewielu przypadkach jednak udało się wyprowadzić kraje zadłużone na ścieżkę rozwoju, a często, jak wskazują badania, nie osiągnięto nawet oczekiwanych wyników w równoważeniu bilansów płatniczych i w walce z inflacją. Na fali nieudanych doświadczeń reformatorskich w krajach rozwijających się pod adresem obu organizacji były wysuwane następujące zarzuty [A. Krueger, 1998, s. 2000]:

- stosowanie wobec wszystkich krajów takich samych środków, niezależnie od ich specyfiki,

- ☑ wspieranie programów, które nie działają, hamują wzrost gospodarczy i prowadzą do eskalacji ubóstwa,
- ☑ narzucanie uciążliwych i surowych warunków krajom członkowskim,
- ☑ stosowanie w sposób doktrynalny liberalnej filozofii rynkowej,
- ☑ ignorowanie opinii rządów państw rozwijających się,
- ☑ brak wpływu na decyzje podejmowane przez rządy w krajach wysoko rozwiniętych,
- ☑ arbitralność w przyznawaniu kredytów i faworyzowanie krajów prozachodnich,
- ☑ rozbudowana biurokracja.

Do krytyki sposobu myślenia międzynarodowych instytucji finansowych przyłączają się coraz częściej środowiska ekonomistów, w tym także byli współpracownicy MFW i Banku Światowego. Noblista J.E. Stiglitz twierdzi, że MFW przede wszystkim zawiódł w realizacji pierwotnie powierzonej misji — stabilizacji światowego systemu gospodarczego [J.E. Stiglitz, 2004, s. 30]. Poza tym, środki zaradcze i programy narzucane przez MFW były często spóźnione lub pogarszały sytuację jeszcze bardziej, szczególnie z perspektywy biednych warstw społeczeństwa. Według krytyków dzieje się tak również dlatego, że bez względu na to, czy chodzi o rolniczą Tanzanię, uprzemysłowioną Argentynę, czy potęgę surowców naturalnych — Rosję, w działaniu MFW jest widoczny zawsze ten sam sztywny schemat [Ch. Grefe, M. Greffrath, H. Schumann, 2004, s. 49]. Według niektórych opinii, MFW i Bank Światowy wykazują niezrozumiałą pobłażliwość wobec jednych krajów, jednocześnie będąc bezwzględnie wymagające wobec innych. Organizacje te są przy tym oskarżane o marnotrawstwo. Według statystyk, 70 państw otrzymywało pieniądze z MFW przez ponad 20 lat, 24 kraje przez ponad 30 lat, a Egipt i Turcja były wspierane przez ponad 40 lat [A. Piński, 2004, s. 46]. W tym miejscu zwraca się uwagę na kwestię nierównowagi sił w łonie samej instytucji, a co za tym idzie — jej upolitycznienie i wykorzystywanie przez najbogatsze kraje do zabezpieczenia partykularnych interesów.

Należy zaznaczyć, iż w ostatnich latach debata dotycząca MFW i Banku Światowego weszła w nowy etap — przyniosła pewne zmiany w sposobie myślenia organizacji, zwłaszcza Banku Światowego. Wiąże się to z przyjęciem listy celów milenijnych i nadaniem priorytetu kwestiom wzrostu gospodarczego i redukcji światowego ubóstwa. Współczesne programy dostosowawcze zakładają m.in. większą elastyczność oraz partycypację krajów i organizacji pozarządowych w procesie tworzenia strategii narodowych. Swoistym znakiem czasu jest chociażby obecne sformułowanie misji Banku Światowego: „Naszym marzeniem jest świat wolny od biedy” (ang. „*Our dream is a world free of poverty*”) oraz medialny szum wokół możliwości objęcia fotela prezesa Banku Światowego przez wokalistę i lidera U2 — Bono.

10.4. Światowa Organizacja Handlu

Światowa Organizacja Handlu (WTO) jest kontynuatorką niemal 50-letniej działalności Układu Ogólnego w Sprawie Taryf Celnych i Handlu (GATT). Przyjmując większość zasad i uregulowań GATT, WTO zapoczątkowała jednocześnie nową erę w polityce handlu światowego. Niezależnie od kontrowersji związanych z jej bieżącym funkcjonowaniem WTO stopniowo staje się wiodącą organizacją w międzynarodowych stosunkach gospodarczych. Przesądza o tym nie tylko przynależność do niej niemal 150 krajów świata o bardzo zróżnicowanej wielkości i stopniu rozwoju, ale także rozległa tematyka działania, często wykraczająca poza tradycyjnie rozumiane stosunki handlowe.

10.4.1. Rola GATT w ograniczaniu protekcjonizmu w handlu międzynarodowym

Przez prawie 50 lat (1948–1995) GATT był głównym forum liberalizacji międzynarodowej wymiany handlowej. Wyrazem dążeń do realizacji idei wolnego handlu było oparcie GATT na czterech zasadach: klauzuli największego uprzywilejowania, zasadzie wzajemności, klauzuli narodowej oraz zasadzie wyłączności cel jako instrumentu interwencji w handlu [General..., 1958].

Podstawową zasadą GATT była klauzula największego uprzywilejowania (KNU), której istotą był zakaz dyskryminacji w stosunkach handlowych między partnerami. KNU nakazywała rozciągnięcie wszelkich korzyści i ulg przyznawanych jednemu partnerowi na pozostałych członków (sygnatariuszy) GATT. Uzupełnieniem KNU była zasada wzajemności, w myśl której żaden członek GATT nie był zobowiązany do udzielania jakichkolwiek koncesji partnerowi bez wzajemności z jego strony. Klauzula narodowa nakazywała traktowanie towarów importowanych nie mniej korzystnie niż podobnych towarów pochodzenia krajowego. W myśl kolejnej zasady, jedynym instrumentem chroniącym rynek krajowy przed nadmiernym importem lub przed konkurencją dla nowo powstających gałęzi przemysłu mogły być tylko cła, a nie inne narzędzia polityki handlowej. Od zasad tych istniało jednak wiele wyjątków zawartych w poszczególnych artykułach GATT. I tak, z KNU wyłączone były koncesje, których udzielały sobie kraje tworzące strefę wolnego handlu lub unię celną. Zasada wzajemności nie obowiązywała krajów rozwijających się — beneficjentów systemu powszechnych preferencji celnych (ang. *generalized system of preferences*, GSP). Z kolei odstępstwo od zasady wyłączności cel i zastosowanie ograniczeń ilościowych było dopuszczalne, jeśli nadmierny import zagrażał krajowemu przemysłowi, a także dla ochrony bilansu płatniczego, ochrony zdrowia lub zapewnienia bezpieczeństwa.

Ogólny cel GATT, jakim była liberalizacja handlu światowego, był realizowany

w drodze rokowań między jego stronami, które odbywały się w ramach **rund negocjacyjnych**. W okresie istnienia GATT odbyło się osiem takich rund [B. Hoekman, M.M. Kostecki, 2002, s. 103 i nast.; Jerzy Rymarczyk, 1992, s. 74 i nast.]. Wyniki poszczególnych rund były zróżnicowane. W pierwszej rundzie, mającej miejsce w 1947 r. w Genewie, pertraktacje celne były pomyślane jako przyczynki do utworzenia przewidywanej wówczas Międzynarodowej Organizacji Handlu. Wzięły w niej udział 23 kraje — pierwsi sygnatariusze GATT, a osiągnięte porozumienie przewidywało redukcję cel przeciętnie o 20%. Tylko Stany Zjednoczone udzieliły więcej koncesji (redukcja cel o 35%), niż uzyskiwały od partnerów.

Rezultaty drugiej rundy, która odbyła się w Annency w 1949 r., były znacznie skromniejsze. Osiągnięte tam obniżki cel — liczone według średniej ważonej — wyniosły 1–2% globalnego obciążenia. Trzeba jednak dodać, iż głównym celem tej rundy nie były rokowania celne, lecz przyjęcie do GATT dziewięciu nowych państw.

Trzecia runda (1950–1951 r.), w której uczestniczyły 32 kraje, nie przyniosła żadnych rezultatów w zakresie obniżki cel. Przyczyną były kontrowersje między krajami Commonwealthu a Stanami Zjednoczonymi wokół wzajemnych ustępstw.

W czwartej rundzie, tzw. Ogólnej Konferencji w Sprawie Cel, która się odbyła w Genewie (1955–1956 r.), uczestniczyły 22 państwa. Wyniki negocjacji, podobnie jak w dwóch poprzednich rundach, były mało znaczące, gdyż ogólne obciążenie cłami zostało zredukowane o zaledwie 2–3%.

Negocjacje w piątej z kolei rundzie — Rundzie Dillona (1961–1962) — przebiegały dwutorowo. Z jednej strony, były to negocjacje mające na celu zrekompensovanie krajom trzecim wzrostu obciążeń, które wynikały z utworzenia unii celnej EWG, z drugiej zaś strony były to ogólne rokowania taryfowe. Kraje EWG w zamian za uznanie ich wspólnej taryfy celnej udzieliły partnerom koncesji sprowadzających się do kilkupunktowej obniżki stawek celnych w odniesieniu do niektórych pozycji. Łącznie dokonano wymiany 4400 koncesji taryfowych, co zostało uznane za skromne ustępstwo ze strony EWG, tym bardziej że koncesje te nie objęły produktów rolnych, choć spodziewano się, że wspólna polityka rolna EWG przyczyni się z czasem do wzrostu protekcjonizmu. Natomiast ogólne rokowania, na zasadzie wzajemności, przyniosły redukcję cel zaledwie o 1%. W rundzie tej wzięło udział 39 krajów.

Szósta runda GATT — Runda Kennedy'ego (1963–1967 r.) — doprowadziła do znaczącej redukcji cel: przeciętne cło na towary przemysłowe zostało obniżone o 35%. Obniżki cel na artykuły żywnościowe były znacznie mniejsze i wyniosły np. ze strony Stanów Zjednoczonych — 16%, a ze strony EWG — 8%. W Rundzie Kennedy'ego po raz pierwszy podjęto rozmowy na temat redukcji barier pozataryfowych, czego efektem było przyjęcie tzw. kodeksu antydumpingowego i uzgodnienie procedur wyceny celnej na niektóre towary. Postanowiono też o preferencyjnym traktowaniu krajów rozwijających się. W rundzie uczestniczyło 46 krajów, ale liczba członków GATT zwiększyła się pod koniec rundy do 74 krajów. Wśród nowo przyjętych członków znalazła się też Polska.

W siódmej rundzie GATT, tzw. Rundzie Tokijskiej (1973–1979), redukcja cel na produkty przetworzone wyniosła 34%, była więc porównywalna z obniżkami osiągniętymi w poprzedniej rundzie. W rezultacie średnia ważona stawka celna w imporcie tych produktów w krajach przemysłowych wyniosła około 6%. W Rundzie Tokijskiej na szerszą niż dotychczas skalę zajęto się próbą ograniczenia barier pozataryfowych. Znalazło to odzwierciedlenie w przyjęciu sześciu porozumień, zwanych kodeksami, określających zasady ich stosowania. Kodeksy dotyczyły następujących spraw: ustalania wartości celnej towarów, zamówień rządowych, barier technicznych w handlu, licencji importowych, subsydiów i cel wyrównawczych oraz dumpingu i środków antydumpingowych. W rundzie wzięło udział 99 krajów reprezentujących 90% handlu światowego.

Ostatnia z zakończonych i ósma z kolei runda negocjacyjna GATT — Runda Urugwajska — trwała najdłużej, bo 7,5 roku (1986–1994), ale przyniosła najbardziej wymierne efekty. Należy do nich zaliczyć [Jerzy Rymarczyk, 1996, s. 199]:

- redukcje cel na towary przemysłowe — przeciętnie o 39%,
- znaczącą liberalizację handlu produktami rolnictwa,
- redukcję barier pozataryfowych i wprowadzenie zakazu stosowania środków szarej strefy,
- objęcie regułami GATT handlu tekstyliami,
- modyfikacje kodeksów GATT,
- rozszerzenie reguł GATT na nowe dziedziny handlu międzynarodowego, tj. ochronę praw własności intelektualnej oraz handlowych aspektów inwestycji zagranicznych,
- zawarcie Układu ogólnego w sprawie handlu usługami (ang. *General Agreement on Trade in Services*, GATS),
- ustanowienie Światowej Organizacji Handlu (WTO).

Runda Urugwajska zgromadziła na początku 103 kraje, a ich liczba w końcowej fazie rundy wzrosła do 117.

Podsumowując, w całym okresie działalności GATT odegrał bardzo ważną rolę w zakresie kształtowania reguł handlu światowego. Przyczynił się do znacznej liberalizacji i stabilizacji międzynarodowych stosunków gospodarczych. Instytucjonalne i normatywne ramy GATT ułatwiły zawieranie porozumień handlowych i przyczyniały się do obniżenia ich kosztów. Zobowiązania podejmowane w ramach GATT powstrzymywały (w niektórych przypadkach) państwa od wprowadzania dyskryminujących środków w polityce handlowej. Dzięki redukcji cel (o około 90% w trakcie ośmiu rund) i zniesieniu wielu barier pozataryfowych nastąpił znaczny postęp w dążeniu do ogólnego celu, jakim była liberalizacja handlu międzynarodowego. Przyczyniło się to do integracji rynków światowych i wywołania efektów kreacji handlu. System GATT gwarantował stabilność, ciągłość i bezpieczeństwo stosunków handlowych w świecie.

10.4.2. Porozumienie ustanawiające WTO

Wraz z podpisaniem Aktu końcowego Rundy Urugwajskiej, co nastąpiło 15 kwietnia 1994 r. w Marakeszu (Maroko), przyjęto również Porozumienie ustanawiające Światową Organizację Handlu (WTO). Rozpoczęła ona działalność 1 stycznia 1995 r. i tworzyło ją wówczas 81 krajów. W 2004 r. WTO liczyła już 147 członków.

Porozumieniu ustanawiającemu tę organizację towarzyszą 4 załączniki [W. Bendek, 1998; *Polska w WTO*, 2002, Jerzy Rymarczyk, 1996]. W skład pierwszego załącznika wchodzi: Załącznik 1A, 1B i 1C.

Załącznik 1A, zatytułowany **Wielostronne porozumienia w sprawie handlu towarami**, obejmuje kilkanaście dokumentów.

Pierwszym z nich jest Układ ogólny w sprawie taryf celnych i handlu 1994 (tzw. GATT 1994). GATT 1994 pod względem zasadniczych treści merytorycznych nie różni się istotnie od GATT 1947. Różnice polegają na tym, że GATT 1994 nie zawiera klauzul o tymczasowym stosowaniu, zawiera natomiast dodatkowe interpretacje odnoszące się do kilku artykułów. Porozumienie ustanawiające WTO traktuje je jednak jako dwa odrębne prawnie dokumenty.

Porozumienie w sprawie rolnictwa ma na celu zwiększenie dostępności do rynków rolnych, ograniczenie środków wewnętrznych przeznaczonych na wspieranie rolnictwa oraz zmniejszenie zakresu subwencjonowania eksportu produktów rolnych.

W porozumieniu w sprawie stosowania środków sanitarnych i fitosanitarnych strony zobowiązały się do takiego stosowania wymienionych środków, aby nie stanowiły one barier handlowych i nie prowadziły do dyskryminacji w handlu międzynarodowym. Normy sanitarne i fitosanitarne powinny być oparte na normach międzynarodowych i być uznane za niezbędne dla ochrony życia lub zdrowia ludzi, zwierząt bądź roślin.

Porozumienie w sprawie tekstyliów i odzieży przewiduje zintegrowanie tego sektora z GATT poprzez stopniowe, czteroetapowe, znoszenie ograniczeń wynikających z zawartego w 1974 r. Porozumienia wielowłóknowego (MFA). Całkowita liberalizacja handlu tekstyliami nastąpiła 1 stycznia 2005 r.

Porozumienie w sprawie barier technicznych w handlu ma na celu przeciwdziałanie nadużywaniu norm i standardów technicznych w celach protekcyjnych. Stanowi ono rozszerzenie, nieobowiązkowego do czasu utworzenia WTO, kodeksu dotyczącego tej samej problematyki, przyjętego w Rundzie Tokijskiej.

Porozumienie w sprawie środków dotyczących inwestycji i związanych z handlem (TRIMS) jest pierwszą próbą multilateralnego uregulowania kwestii stosowania środków związanych z inwestycjami i oddziałujących na handel. Porozumienie zobowiązuje członków WTO do niestosowania żadnych tego rodzaju środków, jeśli wykraczają one przeciwko artykułom III (traktowanie narodowe) oraz XI (zakaz stosowania ograniczeń ilościowych w handlu) GATT.

Porozumienie o stosowaniu artykułu VI Układu ogólnego w sprawie taryf celnych i handlu 1994 modyfikuje tzw. kodeks antydumpingowy, przyjęty w trakcie Rundy Tokijskiej GATT. Określa ono bardziej szczegółowo sposób obliczania marginesu dumpingu oraz stawia wyższe wymagania względem kraju importera w zakresie wykazywania związku przyczynowego między zaistnieniem szkody a dumpingiem.

Porozumienie o stosowaniu artykułu VII Układu ogólnego w sprawie taryf celnych i handlu 1994, w stosunku do odpowiedniego porozumienia zawartego w Rundzie Tokijskiej, zwanego kodeksem wartości celnej, pozostało niemal niezmiennione. W dalszym ciągu za zasadniczą podstawę wyceny towaru dla potrzeb wymierzania cła uznawano wartość transakcyjną lub fakturowaną, czyli cenę faktycznie płaconą lub należną za towar.

Kolejne porozumienie dotyczy inspekcji przedwysyłkowej. Inspekcja przedwysyłkowa to kontrola towarów przez wyspecjalizowane firmy przed ich ekspedycją do kraju importera. Odbywa się ona najczęściej na zamówienie rządu kraju importera i ma na celu zbadanie, czy wycena wartości importu została dokonana prawidłowo.

Porozumienie w sprawie reguł pochodzenia ma na celu doprowadzenie do harmonizacji reguł pochodzenia stosowanych przez członków WTO i określa tryb prac w tym zakresie. Harmonizacja powinna utrudnić używanie reguł pochodzenia jako barier handlowych.

Porozumienie w sprawie licencjonowania importu potwierdza zasadę, że postępowanie w sprawie otrzymania licencji na import określonych towarów nie może stanowić przeszkody w handlu ani być dyskryminujące. Przepisy w tej sprawie powinny być przejrzyste i zmierzać do ograniczenia biurokracji.

W porozumieniu w sprawie subsydiów i środków wyrównawczych została sprecyzowana definicja subsydiów istotnych z punktu widzenia ich wpływu na handel międzynarodowy. Subsidia te określono jako specyficzne, tzn. dostępne tylko dla wybranych podmiotów gospodarczych lub danej gałęzi, w odróżnieniu od subsydiów powszechnie dostępnych. W efekcie subsidia zostały podzielone na trzy kategorie: zakazane, mogące wywołać sankcję i nie wywołujące sankcji. W odniesieniu do poszczególnych rodzajów subsydiów obowiązują zróżnicowane procedury rozstrzygania sporów bądź środki zapobiegawcze.

Porozumienie w sprawie środków ochronnych dopuszcza stosowanie środków ochronnych w sytuacji, gdy import wzrasta w tak znacznym stopniu, że powoduje to poważne szkody (lub zagrożenie nimi) dla przemysłu krajowego wytwarzającego produkty podobne lub bezpośrednio konkurencyjne.

Załącznik 1B, pt. **Układ ogólny w sprawie handlu usługami (GATS)**, składa się z pięciu części oraz aneksów.

W części pierwszej GATS zostały wyszczególnione kategorie usług, do których odnosi się układ.

Druga część GATS ustanawia podstawowe prawa i obowiązki stron, do których

należy zobowiązanie do przyznania partnerom klauzuli największego uprzywilejowania, zawiera zapewnienie przejrzystości rynków, obowiązek dostosowania przepisów prawa narodowego do postanowień układu oraz postanowienia o preferencyjnym traktowaniu krajów słabo rozwiniętych.

Trzecia część GATS zawiera postanowienia w sprawie zapewnienia dostępu do rynku i „traktowania narodowego” w handlu usługami.

Część czwarta układu zawiera ustalenia dotyczące kontynuacji procesu liberalizacji handlu usługami w przyszłości.

Piąta część GATS zawiera postanowienie o powołaniu Rady ds. Handlu Usługami i podkomisji sektorowych, jak również zasady konsultacji i rozstrzygania sporów między stronami układu. W tej ostatniej kwestii obowiązują ogólne zasady WTO.

Układ uzupełniają aneksy odnoszące się do tych dziedzin usług, co do których nie osiągnięto ostatecznego porozumienia.

Załącznik 1C to Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (TRIPS). Wynegocjowane w traktacie Rundy Urugwajskiej porozumienie zawiera postanowienia daleko wykraczające poza dotychczasowe umowy międzynarodowe. Porozumienie dzieli się na siedem części.

W pierwszej z nich zostało zawarte zobowiązanie krajów członkowskich do rozszerzenia podstawowych zasad GATT na dziedzinę praw autorskich związanych z handlem międzynarodowym.

Druga część porozumienia reguluje poszczególne obszary prawa w odniesieniu do dóbr niematerialnych i uzupełnia je o nowe dziedziny, w szczególności o ochronę tajemnicy handlowej.

Trzecia część TRIPS zawiera nakaz dostosowania regulacji narodowych do postanowień porozumienia.

W częściach od czwartej do siódmej zostały zawarte postanowienia o powołaniu rady do spraw TRIPS, o okresach dostosowania przepisów narodowych do postanowień porozumienia, o procedurze rozstrzygania sporów oraz postanowienia przejściowe i instytucjonalne.

Załącznik 2 stanowi Porozumienie w sprawie zasad i procedur regulujących rozstrzygnięcie sporów. Obowiązujący do czasu zakończenia Rundy Urugwajskiej mechanizm rozstrzygania sporów między stronami GATT miał według powszechnej opinii liczne mankamenty, które eliminuje nowe porozumienie.

Zgodnie z postanowieniami porozumienia, pierwszy etap procedury rozstrzygnięcia sporu powinien polegać na konsultacjach stron konfliktu, a dopiero w drugiej kolejności może być ustanowiony panel. Jeżeli strona pozwana nie przystąpi do konsultacji lub gdy rozmowy nie przyniosą rozwiązania, strona skarżąca ma prawo domagać się ustanowienia panelu.

Panel, w trzyosobowym składzie, powołuje nowo utworzony Organ Rozstrzygnięcia Sporów (ang. *Dispute Settlement Body*), który przejął w tym zakresie dotychczasowe kompetencje Rady GATT. Panel powinien zakończyć pracę w ciągu

gu szczęściu, a w pilnych przypadkach w ciągu trzech miesięcy. Raport panelu musi zostać w ciągu 20 dni przekazany Organowi Rozstrzygnięcia Sporów, który w ciągu 60 dni od jego otrzymania podejmie decyzję o przyjęciu lub odrzuceniu raportu. Termin ten może ulec wydłużeniu o dalsze 60 dni, jeśli jedna ze stron wniesie odwołanie do Organu Odwoławczego (ang. *Appellate Body*). W ciągu następnych 30 dni zapada ostateczna decyzja przyjęcia bądź nieprzyjęcia raportu. Łączny czas trwania procedury panelowej wraz z postępowaniem odwoławczym nie powinien przekraczać roku.

Nowym rozwiązaniem o dużym znaczeniu jest wprowadzenie zasady konsensusu przy podejmowaniu decyzji o odrzuceniu raportu panelu (ang. *negative consensus approach*). Wyklucza to bowiem dotychczasowe praktyki blokowania przyjęcia raportu poprzez *veto* zainteresowanej strony.

Załącznik 3 jest zatytułowany **Mechanizm przeglądu polityki handlowej (TPRM)**. Zadaniem TPRM jest systematyczne badanie polityki i praktyk handlowych krajów członkowskich w celu zwiększenia ich dyscypliny w przestrzeganiu reguł WTO oraz wykazania wpływu tych praktyk na system handlu międzynarodowego. Przeglądy odbywają się metodą rotacyjną, a ich częstotliwość zależy od udziału danego kraju w handlu światowym.

Załącznik 4, pt. Fakultatywne porozumienia handlowe, obejmuje cztery porozumienia: w sprawie handlu samolotami cywilnymi, w sprawie zakupów rządowych, międzynarodowe porozumienie o mięsie wołowym i międzynarodowe porozumienie mleczarskie. Porozumienia fakultatywne są nadzorowane przez WTO, ale obowiązują tylko ich sygnatariuszy.

Wszystkie pozostałe porozumienia są obligatoryjne dla członków WTO i muszą być przez nich przyjęte bez możliwości wprowadzenia jakichkolwiek zmian.

10.4.3. Cele, struktura organizacyjna WTO i członkostwo w niej

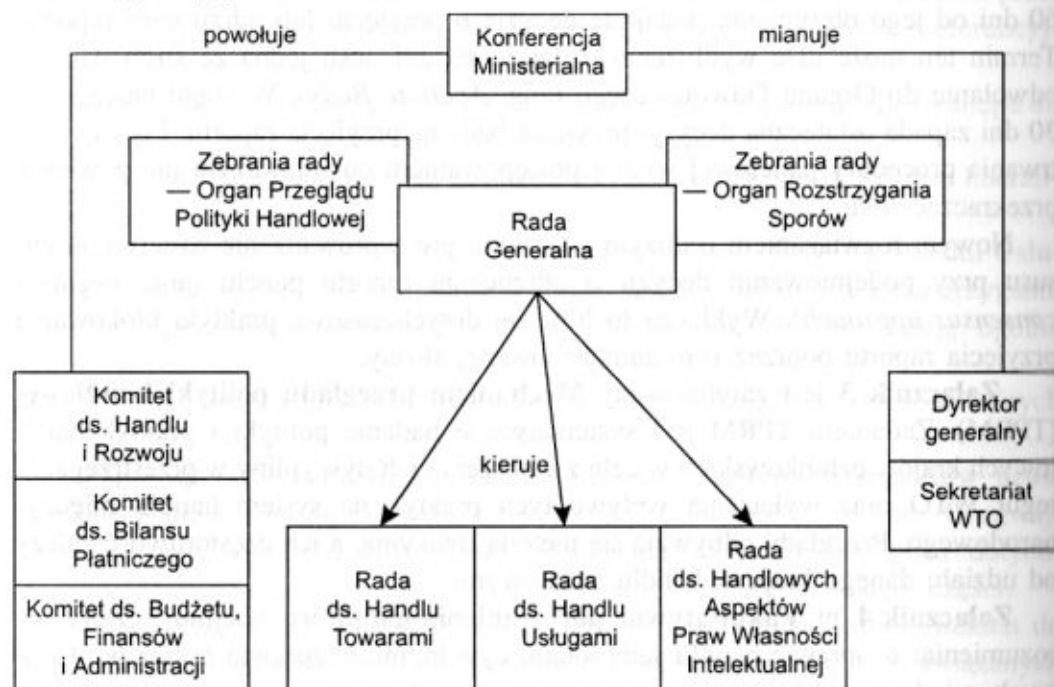
Omówione pokrótce porozumienia wyznaczają cele i zakres działania WTO. Organizacja powinna przede wszystkim czuwać nad wdrażaniem i przestrzeganiem wszystkich obowiązujących postanowień przez jej członków, służyć pomocą w rozstrzygnięciu sporów handlowych, dokonywać przeglądu polityki handlowej sygnatariuszy, stanowić forum do dalszych negocjacji mających na celu liberalizację handlu międzynarodowego i współpracować w tym zakresie z innymi organizacjami gospodarczymi, a zwłaszcza z MFW i Bankiem Światowym².

Najważniejszym organem WTO jest Konferencja Ministerialna (rysunek 10.1), w której skład wchodzi przedstawiciele wszystkich krajów członkowskich [E. Latoszek, M. Proczek, 2001, s. 142]. Konferencja jest zwoływana nie rzadziej niż co

² Zob. www.wto.org.

RYSUNEK 10.1

Schemat organizacyjny WTO

Źródło: [B. Hoekman, M.M. Kostecki, 2002, s. 62].

dwa lata, a jej celem jest podejmowanie działań realizujących funkcje WTO. W okresie między obradami Konferencji Ministerialnej organizacją kieruje Rada Generalna, składająca się również z przedstawicieli wszystkich krajów członkowskich. Jeśli zaistnieje taka potrzeba, przekształca się ona w Organ Rozstrzygania Sporów lub Organ Przeglądu Polityki Handlowej. Ponadto Rada Generalna kieruje radami pomocniczymi, nadzorującymi odpowiednie porozumienia zawarte w Rundzie Urugwajskiej. Należą do nich:

- Rada ds. Handlu Towarami,
- Rada ds. Handlu Usługami,
- Rada ds. Handlowych Aspektów Praw Własności Intelektualnej.

Wymienione rady mogą powołać komisje i grupy robocze do wykonywania szczegółowych zadań.

W strukturze WTO działają trzy osobne komitety powołane przez Konferencję Ministerialną:

- Komitet ds. Handlu i Rozwoju,
- Komitet ds. Ograniczeń Wprowadzonych dla Ochrony Bilansu Płatniczego,
- Komitet ds. Budżetu, Finansów i Administracji.

Organizowaniem działalności WTO od strony technicznej, informacyjnej i logistycznej zajmuje się sekretariat z siedzibą w Genewie. Na jego czele stoi dyrektor generalny, mianowany przez Konferencję Ministerialną, który z kolei mianuje członków personelu sekretariatu.

Podejmowanie decyzji w ramach WTO odbywa się według czterech reguł [B. Hoekman, M.M. Kostecki, 2002, s. 67]:

- jednomyślności — jeśli decyzje dotyczą poprawek do zasad ogólnych,
- większości trzech czwartych — w przypadku interpretacji klauzul WTO i zwolnień z rygorów WTO dla członków,
- większości dwóch trzecich — jeśli poprawki dotyczą zagadnień innych niż zasady ogólne, a także w razie zatwierdzania budżetu oraz akcesji nowych członków,
- konsensusu — w pozostałych sprawach, niewymienionych osobno.

Działalność WTO jest finansowana z wpłat członkowskich, których wysokość zależy od udziału danego kraju w całkowitej wartości handlu zrealizowanego przez wszystkich członków WTO.

Kraje, które przystąpiły do WTO 1 stycznia 1995 r. i ratyfikowały członkostwo do końca 1996 r., zostały jej członkami pierwotnymi. Polska stała się członkiem WTO 1 lipca 1995 r. Członkowie wtórni są przyjmowani do WTO po zakończeniu negocjacji, na podstawie decyzji Konferencji Ministerialnej, przyjętej większością dwóch trzecich głosów wszystkich krajów członkowskich. Od rozpoczęcia negocjacji kraje kandydujące uzyskują status obserwatorów.

10.4.4. Rezultaty Konferencji Ministerialnych

Konferencje Ministerialne są najważniejszym organem WTO, a jednocześnie forum służącym ocenie wdrażania postanowień Rundy Urugwajskiej i wytyczaniu kierunków rozwoju WTO. Do końca 2004 r. odbyło się pięć konferencji.

Pierwsza konferencja odbyła się w Singapurze (9–13 grudnia 1996 r.) i miała być poświęcona sformułowaniu programu organizacji [W. Benedek, 1998, s. 571]. Kraje rozwinięte zaproponowały wprowadzenie do programu WTO kilku nowych zagadnień, dotyczących zwłaszcza relacji między handlem a inwestycjami, związków między handlem a ochroną środowiska, związków między handlem a polityką konkurencji, przejrzystości zakupów rządowych oraz problematyki standardów pracy. Przeciw propozycjom tym zaprotestowały kraje rozwijające się — w obawie, że nowe uregulowania mogą być wykorzystywane dla ograniczenia ich eksportu do krajów rozwiniętych. W efekcie dyskusji w deklaracji końcowej przyjęto, że standardy pracy powinna określać Międzynarodowa Organizacja Pracy i że nie powinny być one wykorzystywane jako przeszkody w handlu. W kwestii związku między handlem a ochroną środowiska konferencja stwierdziła, że w tym zakresie

potrzebna jest koordynacja działań na szczeblu narodowym i zaleciła dalsze studia nad tym tematem przez Komisję ds. Handlu i Środowiska. Członkowie uzgodnili także powołanie grup roboczych, których zadaniem było zbadanie relacji między handlem a polityką konkurencji oraz kwestii przejrzystości polityki zakupów rządowych. W Singapurze zawarto Porozumienie w sprawie handlu produktami technologii informatycznej (ITA). Nie było to jednak wielostronne porozumienie w sensie WTO, gdyż ograniczyło się do 40 członków, którzy zadeklarowali obniżkę cel na niektóre produkty branży IT.

Druga Konferencja Ministerialna miała miejsce w Genewie (18–20 maja 1988 r.) i była połączona z obchodami 50. rocznicy GATT/WTO [*Polska w WTO...*, 2002, s. 53]. Konferencja podjęła decyzję o rozpoczęciu prac mających na celu zwołanie nowej rundy negocjacyjnej na następnym spotkaniu ministerialnym, zaplanowanym na listopad 1999 r. Oprócz tego przyjęto programy działań dotyczących takich zagadnień, jak implementacja istniejących porozumień, handel elektroniczny oraz przygotowanie do tzw. rokowań mandatowych w handlu produktami rolnictwa i usługami.

Trzecia Konferencja Ministerialna odbyła się w Seattle (30 listopada–3 grudnia 1999 r.) [*Zagraniczna...*, 2000, s. 31 i nast.]. Główny cel konferencji, jakim było przyjęcie agendy nowej rundy negocjacyjnej, nie został jednak osiągnięty i spotkanie zakończyło się fiaskiem. Wśród przyczyn niepowodzenia konferencji (do których należą słabe przygotowanie organizacyjne, niedostateczne wcześniejsze konsultacje, protesty antyglobalistów) wymienia się przede wszystkim sprzeciw krajów rozwijających się. Czują się one pokrzywdzone postanowieniami Rundy Urugwajskiej, którym nie mogły sprostać, co w efekcie doprowadziło do pogorszenia ich sytuacji ekonomicznej. Rozpoczęcie nowej rundy uzależniły od spełnienia tzw. postulatu implementacji, co oznaczało złagodzenie ich zobowiązań wynikających z członkostwa w WTO. Kraje rozwinięte pozytywnie zareagowały na postulaty i zadeklarowały rozpoczęcie dyskusji, która miałaby doprowadzić do wielu ustępstw na rzecz krajów słabiej rozwiniętych (m.in. w takich dziedzinach, jak rolnictwo, tekstylia i odzież, subsydia, bariery techniczne, reguły pochodzenia towarów).

Czwarta Konferencja Ministerialna miała miejsce w Dauha, stolicy Kataru (9–14 listopada 2001 r.) [*Polska w WTO*, 2002, s. 58 i nast.]. W czasie jej trwania uzgodniono kompromisowy tekst deklaracji końcowej dotyczący rozpoczęcia nowej rundy wielostronnych negocjacji handlowych. Program negocjacji był obszerny i obejmował 40 różnych obszarów tematycznych. Najważniejsze z nich dotyczyły następujących kwestii:

- implementacji porozumień WTO,
- liberalizacji sektora rolniczego,
- rozszerzenia dostępu do rynków towarów nierolnych i usług,
- dalszej poprawy jakości i skuteczności systemowych reguł GATT/WTO,

- ochrony praw własności intelektualnej (TRIPS),
- porozumienia w sprawie środków dotyczących inwestycji i związanych z handlem (TRIMS),
- handlowych aspektów ochrony środowiska.

Implementacja porozumień WTO oznacza rozwiniętą interpretację wybranych postanowień GATT/WTO w takim kierunku, aby była ona korzystniejsza dla krajów słabiej rozwiniętych. Dotyczyło to m.in. ułatwień w stosowaniu przez te kraje art. XVII GATT, mówiącego o możliwości zawieszenia wykonania pewnych zobowiązań GATT/WTO w przypadkach uzasadnionych interesem narodowym, łatwiejszego stosowania art. XII GATT, dotyczącego wprowadzenia restrykcji w ochronie bilansu płatniczego, dopuszczenia udzielania większej pomocy w ramach wewnętrznego wsparcia rolnictwa, łagodniejszych wymagań sanitarnych i weterynaryjnych, dłuższych niż 5 lat terminów usuwania środków niezgodnych z TRIMS.

Negocjacje w obszarze liberalizacji sektora rolniczego powinny zmierzać do dalszego zwiększenia dostępu do rynków oraz zmniejszenia zarówno subsydiów eksportowych, jak i środków wsparcia wewnętrznego. Nie określono jednak skali liberalizacji i przyjęto zapis, że nie przesądza się wyników negocjacji w tych sprawach. Był to kompromis między UE a grupą najbardziej efektywnych producentów i eksporterów (tzw. *grupą Cairns*), która początkowo domagała się m.in. całkowitego zmniejszenia subwencji eksportowych.

W sektorze usług przewidziano rozszerzenie dostępu do rynków na podstawie propozycji zobowiązań liberalizacyjnych przedkładanych przez kraje członkowskie od 2002 r. W handlu towarami założono dalsze obniżki cel importowych, zwłaszcza stawek najwyższych. W sektorze tekstyliów przyjęto postulat krajów rozwijających się o podjęciu działań zmierzających do szybszego, niż określono to w Rundzie Urugwajskiej, podporządkowania handlu artykułami tekstylnymi-odzieżowymi ogólnym regułom WTO.

W zakresie dalszej poprawy jakości i skuteczności systemowych reguł GATT/WTO modyfikacje dotyczyłyby zwłaszcza reguł antydumpingowych i antysubsydialnych. Obowiązujące dotąd przepisy wywoływały liczne kontrowersje na tle ich interpretacji zarówno między krajami rozwijającymi się a krajami rozwiniętymi, jak i wśród samych krajów rozwiniętych. Wskazano na potrzebę nowej wykładni niejasnych sformułowań, a także na konieczność większej tolerancji wobec krajów mniej rozwiniętych. Zapowiedziano ponadto prace nad doskonaleniem reguł dotyczących regionalnych porozumień handlowych oraz systemu rozstrzygania sporów.

Porozumienie w sprawie ochrony praw własności intelektualnej (TRIPS) zawarte w Rundzie Urugwajskiej miało charakter przejściowy, a jego postanowienia nie były zbyt precyzyjne. Zaistniała więc potrzeba jego uściślenia w celu zwiększenia dyscypliny w zakresie ochrony praw własności intelektualnej. Za noweliza-

cją TRIPS opowiedziały się Stany Zjednoczone i UE, przeciwnie były kraje rozwijające się. Ostatecznie kraje te wyraziły zgodę na włączenie wymienionej problematyki do negocjacji w nowej rundzie, w zamian za obietnicę zwiększenia dostępu do leków generycznych (tzn. produkowanych bez licencji i tańszych).

Podobnie jak w przypadku TRIPS, uregulowania w kwestii porozumienia w sprawie środków dotyczących inwestycji i związanych z handlem (TRIM) przyjęte w Rundzie Urugwajskiej zostały uznane za niewystarczające. Kraje rozwinięte postulowały istotne rozszerzenie dotychczasowych regulacji tak, aby stworzony został mechanizm gwarantujący inwestycjom zagranicznym całkowite bezpieczeństwo i traktowanie narodowe. Ze względu na opór krajów rozwijających się, decyzje o rozpoczęciu negocjacji w tej dziedzinie odłożono do następnej Konferencji Ministerialnej.

W Dauha została ogłoszona decyzja o rozpoczęciu negocjacji w obszarze „handel a środowisko”, bez przesądzenia o osiągnięciu ostatecznego porozumienia w tej kwestii. Rokowania miałyby dotyczyć zwłaszcza związku między regulami GATT/WTO a handlowymi aspektami międzynarodowych umów ekologicznych. Negocjacje powinny także doprowadzić do liberalizacji handlu towarami i usługami dotyczącymi ekologii.

Konferencja Ministerialna w Dauha w deklaracji zapowiadała ponadto podjęcie w przyszłości prac i negocjacji dotyczących m.in. następujących zagadnień: handlu elektronicznego, relacji między handlem, zadłużeniem i pomocą dla krajów ubogich, uproszczenia procedur handlowych i transportowych, przejrzystości przepisów o zamówieniach publicznych. Jako termin zakończenia negocjacji w ramach rundy w Dauha przyjęto w deklaracji datę 1 stycznia 2005 r. Termin ten nie został jednak dotrzymany, a jako następny termin końcowy przyjęto grudzień 2005 r., podczas zaplanowanej Konferencji Ministerialnej w Hongkongu.

Piąta Konferencja Ministerialna obradowała w Cancun (10–14 września 2003 r.) [E. Kawecka-Wyrzykowska, 2003, s. 5–11]. W trakcie konferencji ujawniły się sprzeczności między członkami WTO w kilku kwestiach. Największe kontrowersje wzbudziła propozycja zniesienia subsydiów do eksportu produktów rolnych. Za takim rozwiązaniem opowiadała się większość krajów rozwijających się, dla których artykuły te stanowią główne źródło wpływów eksportowych. Również Stany Zjednoczone były skłonne poprzeć takie rozwiązanie, jednak przy zachowaniu subsydiów do eksportu bawełny, co z kolei uderzało w biedne kraje afrykańskie. Zdecydowanym przeciwnikiem zlikwidowania subsydiów eksportowych była UE. Proponowała ich redukcję o 45%. Podobnie w pozostałych kwestiach rolnych, tj. redukcji stawek celnych, powiększenia kwot preferencyjnego dostępu do rynku i obniżenia dopłat bezpośrednich, stanowisko UE zawierało znacznie skromniejsze propozycje liberalizacyjne niż stanowisko Stanów Zjednoczonych.

Sojuszniem UE okazały się afrykańskie kraje AKP, dla których liberalizacja handlu rolnego oznaczałaby, z jednej strony, zmniejszenie lub utratę korzyści

z preferencyjnych dostaw na rynek UE, a z drugiej strony — zagrożenie dla ich rynku wewnętrznego przez bardziej efektywnych producentów i eksporterów.

Innym obszarem konfrontacji między krajami rozwiniętymi a krajami rozwijającymi się było włączenie do rokowań w Dauha zagadnień zaproponowanych na Konferencji Ministerialnej w Singapurze w 1997 r., dotyczących związku między inwestycjami a handlem, związku między handlem a polityką konkurencji, przejrzystości polityki zakupów rządowych oraz ułatwień w handlu. O ile kraje rozwinięte, zwłaszcza UE i Stany Zjednoczone, były zwolennikami negocjacji na ten temat, o tyle kraje rozwijające się były zdecydowanie przeciwnie. W rezultacie nieprzejednanych stanowisk w zasygnalizowanych kwestiach negocjacje, na formalny wniosek krajów rozwijających się, zostały przerwane.

Nie oznaczało to jednak całkowitego zerwania rundy — negocjacje trwały nadal i po wielu miesiącach doprowadziły do ogólnego porozumienia w sprawie liberalizacji handlu światowego. Zostało ono zawarte 31 lipca 2004 r. w Genewie [WTO..., 2004]. Porozumienie, którego najważniejszym fragmentem są kwestie rolne, przewiduje natychmiastowe zmniejszenie środków wsparcia wewnętrznego zakłócającego handel w tym sektorze o 20% oraz stopniowe zmniejszanie subsydiów eksportowych, aż do ich całkowitego wyeliminowania. Przewidziano także obniżenie cel importowych na produkty rolne, według zasady większej redukcji w przypadku wyższych stawek, ale jednocześnie przy zachowaniu wyższych cel na szczególnie ważne produkty.

Redukcji bądź całkowitej eliminacji ulegną również, w dłuższym okresie, cła na importowane produkty przemysłowe, choć porozumienie nie zawiera szczegółowych ustaleń w tej sprawie. Ponadto wskazano na konieczność wypracowania konkretnych propozycji dotyczących liberalizacji w sektorze usług.

W procesie liberalizacji handlu kraje rozwijające się zostaną potraktowane w sposób szczególny, w celu zapewnienia im bezpieczeństwa żywnościowego oraz utrzymania na właściwym poziomie warunków życia ludności [J. Niemczyk, 2004, s. 18]. W tym celu przewidziano dla nich dłuższe okresy wprowadzania zobowiązań, mniejszą skalę redukcji cel i większą liczbę produktów rolnych wymagających stosunkowo wysokiej ochrony. Natomiast kraje najbiedniejsze uzyskają pełny dostęp do rynków krajów rozwiniętych i nie będą musiały redukować cel importowych.

Porozumienie nie zawiera szczegółów, będą one wypracowywane w trakcie dalszych negocjacji. W porozumieniu ustalono, że rokowania całego pakietu liberalizacyjnego w ramach rundy z Dauha zostaną zakończone na szóstej Konferencji Ministerialnej w Hongkongu w grudniu 2005 r.

Oceniając dziesięcioletnią działalność WTO należy stwierdzić, że nie przyniosła ona takich spektakularnych efektów, jakie zostały osiągnięte w wyniku Rundy Urugwajskiej GATT. Kraje członkowskie osiągnęły jednak w wielu trudnych kwestiach zbliżenie stanowisk, co w niedalekiej przyszłości powinno zaowocować dalszą liberalizacją handlu światowego

10.5. Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju

Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju (EBOiR) jest instytucją stosunkowo młodą. Po raz pierwszy ideę jego utworzenia zaprezentował F. Mitterrand w 1989 r. w przemówieniu wygłoszonym w Parlamencie Europejskim. Skierował on wtedy do zgromadzonych następujące słowa [*Transformacja...*, 2001, s. 91]: „Jestem pewien — i myślę, że wszyscy się ze mną zgodzą — iż najważniejszą rzeczą dla Europy oraz świata po drugiej wojnie światowej są zmiany zachodzące w krajach Europy Wschodniej... Co Europa może zrobić? Dużo więcej. Dlaczego nie stworzyć banku dla Europy”. Umowa o utworzeniu EBOiR została podpisana 29 maja 1990 r. przez 38 krajów oraz dwie organizacje międzynarodowe, a inauguracja pracy EBOiR miała miejsce w Londynie 15 kwietnia 1991 r.

10.5.1. Cele i funkcje EBOiR

EBOiR ma charakter dualny, łączy bowiem w sobie cechy zarówno banku rozwoju, jak i banku komercyjnego. Podstawowym celem banku jest finansowanie rozwoju gospodarczego krajów Europy Środkowej i Wschodniej, a także przyspieszenie procesu transformacji ich gospodarek. W preambule czytamy, że strony umowy są przywiązane do fundamentalnych zasad demokracji, wielopartyjności, rządów prawa, poważania dla praw człowieka i gospodarek rynkowych oraz że wychodzą naprzeciw oczekiwaniom państw Europy Środkowej i Wschodniej, by pomóc ich gospodarkom, tak by stały się bardziej międzynarodowo konkurencyjne, oraz pomóc im w odbudowie i rozwoju. Pozostałe kluczowe cele obejmują: inwestycje w krajach tego regionu, udzielanie pomocy finansowej krajom członkowskim w realizacji reform gospodarczych, strukturalnych i sektorowych, umacnianie sektora finansowego, reformę systemu prawnego, rozwój infrastruktury niezbędnej do wzrostu sektora prywatnego, podtrzymywanie procesów przekształceń gospodarczych.

Funkcje EBOiR są zdefiniowane w artykule 2. umowy o jego utworzeniu i obejmują one m.in. funkcję kredytową, polegającą na dostarczaniu krajom członkowskim środków na finansowanie określonych projektów, funkcję katalizatora procesów finansowania projektów z udziałem innych instytucji finansowych, funkcję gwarancyjną i funkcję konsultacyjną.

10.5.2. Członkostwo w EBOiR i jego struktura organizacyjna

Znak EBOiR — dwie splecione elipsy wpisane w koło — symbolizuje Europę i jej dwie części: Wschód i Zachód. Jest to pierwszy bank, w którym państwa Europy Środkowo-Wschodniej są pełnoprawnymi członkami, mającymi te same prawa

i obowiązki co kraje Europy Zachodniej, Stany Zjednoczone czy Japonia. Członkostwo w Banku jest otwarte dla państw europejskich i pozaeuropejskich, które są członkami MFW oraz państw należących do UE i Europejskiego Banku Inwestycyjnego. Przyjęcie nowych państw w poczet członków odbywa się pod takimi warunkami i na takich zasadach, jakie określa EBOiR, po uzyskaniu akceptacji nie mniej niż 2/3 gubernatorów reprezentujących nie mniej niż 3/4 pełnej liczby głosów członków. Bank powołało 38 państw założycielskich, ale w miarę upływu czasu liczba członków zaczęła rosnąć. Aktualnie EBOiR skupia 60 państw członkowskich.

Rada Gubernatorów, będąca najważniejszym organem EBOiR, składa się z przedstawicieli krajów członkowskich. Każdy kraj wyznacza jednego gubernatora i jego zastępcę, a ich kadencja trwa według uznania mianującego ich kraju. Kolejny organ — zarząd — składa się z 23 członków i pełni w banku władzę wykonawczą. Określa on politykę i podejmuje decyzje dotyczące kredytów, gwarancji, inwestycji kapitałowych, zaciągania pożyczek przez bank i udzielania pomocy technicznej. Prezes jest prawnym przedstawicielem EBOiR. Jest on odpowiedzialny za organizację banku, powoływanie i odwoływanie urzędników i personelu. Zostaje mianowany na 4 lata i prowadzi działalność bieżącą banku pod kierunkiem zarządu. Obecnie prezesem EBOiR jest J. Lemierre.

10.5.3. Działalność EBOiR i źródła jej finansowania

Pomoc EBOiR jest skierowana do krajów Europy Centralnej, krajów bałtyckich, Rosji, krajów Azji Centralnej oraz Europy Południowo-Wschodniej i Kaukazu. Formy działania banku są bardzo urozmaicone, a głównymi beneficjentami jego pomocy finansowej są przedsiębiorstwa i spółki z udziałem kapitału zagranicznego, które przyczyniają się do napływu kapitału prywatnego na rynek krajowy. Około 60% środków jest angażowanych w finansowanie sektora prywatnego oraz przekształceń własnościowych przedsiębiorstw państwowych, a 40% w finansowanie infrastruktury danego kraju.

W dyspozycji EBOiR pozostają następujące instrumenty finansowe:

- kredyty — są stosunkowo łatwo dostępne, niejednokrotnie jedynym zabezpieczeniem jest wiarygodność kredytobiorcy i dobrze przygotowany projekt; ryzyko jest ponoszone przez EBOiR lub współfinansujące projekt instytucje finansowe; minimalna wielkość kredytu wynosi 5 mln EUR i jest on z reguły udzielany na okres od 5 do 10 lat (wyjątkiem są projekty infrastrukturalne, przy których okres spłaty może być rozłożony na 15 lat); chociaż EBOiR nie jest instytucją zorientowaną na zysk, kredyty są udzielane na warunkach komercyjnych, przy czym stopa procentowa jest oparta na stopie LIBOR; okres karencji można z bankiem negocjować;

- ☑ inwestycje kapitałowe — są dokonywane w różnej formie; najpopularniejsze są inwestycje w kapitał zakładowy przedsiębiorstw, zakup akcji zwykłych, uprzywilejowanych lub weksli;
- ☑ gwarancje — EBOiR pomaga kredytobiorcom w dostępie do kapitału poprzez udzielanie gwarancji obejmujących wszystkie rodzaje ryzyka lub też gwarancji częściowych, odnoszących się do konkretnego rodzaju ryzyka; warunkiem udzielenia gwarancji jest określenie i zmierzenie ryzyka;
- ☑ linie kredytowe — mogą być otwierane w celu sfinansowania kredytu przez wybranych pośredników finansowych.

Źródła zasobów kapitałowych EBOiR opierają się głównie na statutowym kapitale akcyjnym. W momencie powstania banku kapitał ten był ustalony na 10 mld ECU, w 1997 r. został podwojony, a obecnie wynosi 29 mld EUR. Początkowo został on podzielony na milion udziałów, każdy o wartości nominalnej 10 tys. EUR, dostępnych wyłącznie w drodze subskrypcji dla członków EBOiR. Cały kapitał został podzielony na kapitał wpłacony (ang. *paid in shares*) oraz kapitał gwarancyjny (ang. *callable shares*), który stanowi 70% całego kapitału i jest wpłacany na żądanie [E. Latoszek, M. Proczek, 2001, s. 238]. Zasoby finansowe EBOiR są uzupełniane m.in. poprzez dodatkowe fundusze oraz prowizje i opłaty.

10.6. Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) powstała 14 grudnia 1960 r. na mocy konwencji paryskiej, ale faktycznie swoją działalność rozpoczęła 30 września 1961 r.

10.6.1. Cele i funkcje OECD

OECD jest bezpośrednią sukcesorką Organizacji Europejskiej Współpracy Gospodarczej (OEEC), powołanej do życia 16 kwietnia 1948 r. przez 16 państw oraz dwie strefy okupacyjne Niemiec i obszar Triestu. Początkowo więc jej członkami było 18 państw: Austria, Belgia, Dania, Francja, Grecja, Holandia, Irlandia, Islandia, Luksemburg, Norwegia, RFN, Portugalia, Szwajcaria, Szwecja, Turcja, Wielka Brytania, Włochy i Hiszpania (od 1959 r.). Członkami stowarzyszonymi były: Kanada, Stany Zjednoczone i Jugosławia (od 1955 r.). Głównym celem OEEC było stworzenie programu odbudowy Europy po zniszczeniach wojennych, rozdzielanie pomocy amerykańskiej udzielonej w ramach planu Marshalla oraz rozwój współpracy pomiędzy krajami członkowskimi.

W obliczu zmian gospodarczych oraz nowych uwarunkowań polityczno-ekonomicznych w Europie końca lat 50. XX w. OEEC stanęła przed nowymi wyzwaniami. Zdecydowano się na utworzenie w jej miejsce nowej organizacji, o większym zakresie zadań i poszerzonym składzie członkowskim. Tak powstała OECD, która początkowo zrzeszała 20 najbardziej rozwiniętych państw świata.

Podstawowym celem OECD w świetle artykułu 1 konwencji paryskiej z 1960 r. jest promowanie polityki nastawionej na [Polska a OECD, 1995, s. 15]:

- ☑ osiągnięcie możliwie najwyższego poziomu wzrostu gospodarczego, zatrudnienia i standardu życia w krajach członkowskich, przy jednoczesnym utrzymaniu stabilizacji finansowej, i dzięki temu wniesienie wkładu do rozwoju gospodarki światowej,
- ☑ przyczynianie się do „zdrowej ekspansji ekonomicznej” zarówno w krajach członkowskich, jak i w krajach rozwijających się, co oznacza współdziałanie na rzecz równomiernego rozwoju gospodarczego obu tych grup,
- ☑ promowanie rozwoju handlu światowego opartego na wielostronnej, niedyskryminacyjnej podstawie, zgodnie z międzynarodowymi zobowiązaniami.

10.6.2. Członkostwo w OECD i jej struktura organizacyjna

Do państw-założycieli OECD w 1964 r. dołączyła Japonia, a w 1969 r. Finlandia, która od pewnego czasu uczestniczyła w jej pracach w roli obserwatora. W 1971 r. kolejnym członkiem została Australia, a krótko po niej, w 1973 r., Nowa Zelandia. Przez okres następnych 21 lat organizacja funkcjonowała jako swoisty „klub bogaczy”, zamknięty dla krajów rozwijających się. Dopiero przyjęcie Meksyku w 1994 r. stanowiło przełom w polityce przyjmowania nowych członków. Od tego momentu OECD zaczęła poszerzać zakres swojej działalności w sensie geograficznym. W 1995 r. do państw członkowskich dołączyły Czechy, w 1996 r. — Węgry i Polska, w 1997 r. — Korea Południowa, a w 2000 r. — Słowacja. Obecnie Organizacja liczy 30 państw członkowskich, przy czym ściśle współpracuje ona z 70 krajami.

Charakterystycznym mechanizmem działania OECD jest zasada „nacisku równych sobie” (ang. *peer pressure*), która polega na tym, że rządy krajów członkowskich wywierają na siebie wzajemnie presję w procesie podejmowania decyzji. Chodzi o to, aby w decyzjach tych zawsze uwzględniać interesy i stanowiska partnerów, a także rozliczać się z przyjętych na zasadzie konsensusu zobowiązań w zakresie pożądanego kierunku i metod realizacji własnej polityki ekonomiczno-społecznej. Mechanizm ten jest nie bez znaczenia dla sposobu uczestnictwa poszczególnych państw członkowskich w pracach OECD. W przeciwieństwie do wielu organizacji międzynarodowych tu członkowie są traktowani równoprawnie,

bez względu na wielkość, potencjał ekonomiczny czy udział w kapitale zakładowym. Każde państwo zrzeszone w OECD dysponuje jednym głosem i może tym samym w równym stopniu wywierać wpływ na wypracowane w jej ramach stanowiska.

Najwyższym organem OECD jest Rada OECD, w skład której wchodzi przedstawiciele wszystkich państw członkowskich. Zbiera się ona na sesji ministerialnej raz w roku — na przełomie maja i czerwca. W długoletniej praktyce spotkań Rady przyjęło się, że kraje członkowskie są reprezentowane przez ministrów gospodarki (lub finansów) i ministrów spraw zagranicznych. Rządziej uczestniczą w nich przedstawiciele innych resortów. Oprócz wydawania aktów prawnych w imieniu OECD do kompetencji Rady należy m.in. przyjmowanie nowych członków czy określanie zadań, zasad i okresu funkcjonowania poszczególnych organów pomocniczych.

Na czele OECD stoi sekretarz generalny, którego Rada powołuje na okres 5 lat. Do uprawnień sekretarza należą w szczególności: mianowanie personelu sekretariatu i kierowanie jego działalnością.

10.6.3. Działalność OECD i źródła jej finansowania

Sposób działania istniejącej już od ponad 40 lat OECD uległ pewnej zmianie. W pierwszym okresie swojej działalności organizacja koncentrowała się głównie na wzmacnianiu gospodarek państw członkowskich, walce z inflacją, równoważeniu bilansów płatniczych oraz pobudzaniu inwestycji krajowych i zagranicznych. W czasach kryzysu paliwowego lat 70. XX w. priorytetem stało się zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego krajom-członkom. Działania OECD były wtedy również nakierowane na walkę z nędzą i głodem, poszukiwanie sposobów wyjścia z kryzysu żywnościowego, surowcowego i ekologicznego [E. Latoszek, M. Proczek, 2001, s. 366]. Lata 80. charakteryzuje zwalczanie skutków kryzysu paliwowego oraz próby przezwyciężenia kryzysu zadłużenia międzynarodowego, natomiast lata 90. stanowią poważny zwrot w kierunku polityki OECD. Nazywana do tej pory „klubem bogaczy” organizacja zaczęła zmieniać swój wizerunek i otwierać się na nowych członków. Po upadku komunizmu OECD skierowała swoje zainteresowanie w stronę krajów byłego bloku socjalistycznego, odgrywając tam od tej pory rolę koordynatora pomocy zagranicznej i ośrodka wspierającego reformy rynkowe w trudnym okresie transformacji.

Obecnie nie sposób jednoznacznie określić obszaru działalności OECD, ponieważ jest on niezwykle rozległy. Aktywność OECD, określanej powszechnie jako agencja monitorująca, „klub bogaczy” czy instytut naukowo-badawczy, koncentruje się głównie na intelektualnym i politycznym inspirowaniu rozwoju gospodar-

czego oraz szeroko rozumianej współpracy międzynarodowej, zwłaszcza w sensie ekonomiczno-społecznym [*Polska a OECD*, 1995, s. 18].

Źródłem finansowania działalności OECD są w większości składki członkowskie. Budżet organizacji składa się z dwóch części, przy czym część pierwsza stanowi 80% i tworzą ją składki członkowskie, a część druga to dobrowolne wkłady zainteresowanych państw.

10.7. Konferencja Narodów Zjednoczonych do Spraw Handlu i Rozwoju

Konferencja Narodów Zjednoczonych do Spraw Handlu i Rozwoju (UNCTAD) została powołana w 1964 r. na konferencji w Genewie przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) jako jedna z jej wyspecjalizowanych agend. Konferencja z udziałem reprezentantów państw członkowskich odbywa się co 4 lata w celu przedyskutowania aktualnych problemów handlu międzynarodowego i rozwoju oraz sformułowania odpowiedniej strategii przeciwdziałania tym problemom na kolejne lata.

10.7.1. Cele, funkcje i struktura UNCTAD

Do podstawowych celów UNCTAD należy m.in.: wspieranie porozumień na rzecz zmian w systemie światowego handlu dla zapewnienia rozwoju gospodarczego, tworzenie zasad dotyczących światowego handlu oraz ułatwienie ich zastosowania, promowanie handlu międzynarodowego i rozwoju gospodarczego krajów rozwijających się, wspieranie przedsiębiorczości, przejrzystego systemu decyzyjnego, orientacji rynkowej, promowanie właściwych strategii narodowych oraz promowanie współpracy gospodarczej między państwami rozwijającymi się, ze szczególnym uwzględnieniem krajów najslabiej rozwiniętych.

Organem zarządzającym organizacji w okresach pomiędzy konferencjami jest Rada UNCTAD, która zbiera się jesienią każdego roku podczas sesji zwyczajnych i do trzech razy w roku podczas sesji wykonawczych w celu rozwiązania bieżących problemów. Obecnie Rada składa się ze 144 reprezentantów krajów członkowskich i jest otwarta dla wszystkich członków UNCTAD.

W ramach UNCTAD funkcjonują trzy komisje, które zostały powołane na IX sesji plenarnej w Mitrand. Zbierają się one raz do roku i prowadzą prace w trzech obszarach tematycznych: handlu, inwestycji oraz biznesu. Na czele UNCTAD stoi sekretarz generalny R. Ricupero z Brazylii. Siedzibą sekretariatu jest Genewa.

10.7.2. Działalność UNCTAD

Działalność UNCTAD polega głównie na prowadzeniu negocjacji i tworzeniu nowych regulacji prawnych w ramach międzyrządowych konferencji organizowanych co 4 lata oraz prac Rady. Do działalności organizacji zalicza się także: sporządzanie analiz, badań i publikacji oraz pomoc techniczną.

Dotychczas odbyło się jedenaście sesji plenarnych: w Genewie (1962 r.), New Delhi (1968 r.), Santiago (1972 r.), Nairobi (1976 r.), Manili (1979 r.), Belgradzie (1983 r.), Genewie (1987 r.), Kartaginie (1992 r.), Mitrand (1996 r.), Bangkoku (2000 r.) i São Paulo (2004 r.).

Owoce obrad pierwszej sesji w Genewie było przypisanie handlowi międzynarodowemu fundamentalnej roli w rozwoju gospodarczym państw rozwijających się. Potwierdzono także zasadę ich uprzywilejowanego traktowania.

W czasie drugiej sesji w New Delhi podjęto działania w celu zawarcia generalnego porozumienia międzynarodowego w sprawie surowców oraz przyjęto rezolucję zalecającą ustanowienie systemu preferencji (GSP), który miał faworyzować eksporterów z krajów najsłabiej rozwiniętych.

Na trzeciej sesji w Santiago opracowano Kartę praw i obowiązków ekonomicznych państw.

Czwarta sesja w Nairobi przyniosła opracowanie zintegrowanego programu surowcowego, który dotyczył 18 surowców mineralnych i rolnych o szczególnym znaczeniu dla eksportu krajów rozwijających się.

Sesja piąta w Manili, odbywała się w atmosferze rozczarowania postępami w dialogu na rzecz międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju. Rządy krajów zaapelowały do UNCTAD o zmiany w mechanizmach działania organizacji.

Centralnym tematem szóstej sesji w Belgradzie były niestabilność ekonomiczna i polityczna, jakie wiązały się z początkiem „straconej dekady”, oraz konsekwencje kryzysu zadłużenia: spadające ceny surowców, nasilający się protekcjonizm i zastój gospodarczy w krajach rozwijających się.

Siódma sesja w Genewie skupiła się na kwestiach krótko- i średniookresowych: ograniczeniach rozwoju wynikających ze słabego wzrostu gospodarczego, protekcjonizmie, malejących przepływach kapitałowych, pułapce zadłużenia, możliwości ustabilizowania gospodarki światowej i pobudzenia wymiany handlowej.

Ósma sesja w Kartaginie była przełomowa w historii konferencji, zakwestionowano na niej bowiem sens istnienia samej UNCTAD i podjęto działania w celu jej zreformowania. Opowiedziano się za liberalizacją handlu oraz przeniesiono punkt ciężkości na analizowanie najważniejszych problemów rozwojowych świata.

Dziewiątą sesję w Mitrand zakończyła konkluzja, iż tylko poprzez globalne partnerstwo dla rozwoju społeczność międzynarodowa może wyeliminować dysproporcje między poszczególnymi krajami. Państwa członkowskie przyjęły deklarację, w której nawołuje się do ściślejszej współpracy państw rozwiniętych z państwami najuboższymi.

W Bangkoku, podczas dziesiątej sesji, debatowano na temat strategii na rzecz rozwoju w coraz bardziej integrującym się świecie oraz o tym, jak sprawić, aby globalizacja sama w sobie była motorem rozwoju. Przyjęta została deklaracja oraz plan akcji na lata 2001–2010, w którym członkowie nadają priorytet sprawiedliwszej dystrybucji korzyści płynących z globalizacji oraz większego dostępu do rynków światowych krajów najsłabiej rozwiniętych.

Ostatnia konferencja w São Paulo upłynęła pod znakiem wzmacniania spójności pomiędzy strategiami narodowymi krajów rozwijających się a kierunkiem zmian w gospodarce światowej.

Działalność UNCTAD polega także na publikowaniu badań i analiz w postaci raportów. Pierwszy to *Trade and Development Report*, w którym UNCTAD analizuje i proponuje strategię rozwoju, biorąc pod uwagę aktualny stan gospodarki światowej, trendy regionalne oraz internacjonalizację handlu, inwestycji i przepływów kapitałowych. Kolejnym raportem jest *World Investment Report*, który szczegółowo opisuje trendy w zagranicznych inwestycjach bezpośrednich i propaguje działanie na rzecz ich zwiększania. Ostatnim ze sztyndarowych raportów UNCTAD jest *Least Developed Countries Report*, uważany za najbardziej autorytatywne źródło badań i analiz społeczno-ekonomicznych dotyczących grupy 48 najuboższych państw świata. Oprócz raportów UNCTAD regularnie udostępnia badania statystyczne i liczne inne publikacje.

Wsparcie techniczne to trzeci element działalności UNCTAD. Jest ono skierowane do krajów rozwijających się i krajów w trakcie przemian. W samym 2000 r. pod egidą organizacji zostało wdrożonych 300 projektów w 100 krajach świata o łącznej wartości 24 mln USD. Programy te są w większości finansowane z dobrowolnych wkładów państw członkowskich, fundacji i organizacji międzynarodowych, np. Banku Światowego.

Działalność UNCTAD jest finansowana z budżetu ONZ w kwocie ok. 50 mln USD rocznie. Jest to oczywiście suma zbyt mała, aby UNCTAD mogła aktywnie angażować się finansowo w projekty, niemniej jednak organizacja ta pozostaje ważnym forum debaty dotyczącej rozwiązywania problemów gospodarczych współczesnego świata.